

ÚJ MŰVÉSZETI STÍLUS.

Elkeseredett háború dúl a művészetek berkeiben. Csatazajtól hangos minden; élet-halálra marakodnak művészek, műértők, újságírók, nagyközönség. A művészek fölényesen lenézik az értelmetlen nagy tömeget; a tömeg pedig szíveszakadtáig mulat a művészek hóbortosságán. Ember legyen a talpán, aki itt igazságot tenni képes. Pedig tenni kell. Mert a művészet életéről, a jövő kialakulásáról van szó, amit nem szabad egyszerű vállvonogatással elintézni. Minden művészeti háborúnak — sokféle változata ellenére — egy alapoka van: van-e kilátás arra, hogy új stílus születik, helyesebben mondva, lehetséges-e új művészeti stílus? Bennünket pedig ennek folyamánként egy másik kérdés is érdekel: alkalmas-e ez az új stílus az Egyház szolgálatára?

A műértők egy kis töredékében, a nagyközönségnél pedig általában erős a hit, hogy egy új, különösen új építészeti stílus kialakulása egyáltalán lehetetlen. Azt állítják, hogy az építészetben minden szerkezeti lehetőség ki van merítve, és azonfelül nincs ma egységes világnézetünk, amely minden új stílus termőföldje és hordozó dajkája. Ez ugyan igen kényelmes, de felette siralmas, gyászos, anyámasszonyos felfogás. Hísz a történelem bizonyossága szerint minden kultúrkorszaknak megvolt a maga egészen sajátos művészeti stílusa. Sőt a hozzánk közelebb eső századokban nyomról-nyomra, izról-izre követhetjük a művészeti irányok, stílusok örökös átalakulási folyamatát. Nem csupán századok, de évtizedek szakadatlan változatosságban mutatják a művészet nyugtalan szellemét, amely sohasem jut holt pontra; folyton izzik, sistereg, szíporkázik; kikel már kivájt medréből, más irányba fut, napról-napra új szenzációkkal lép meg. Előretörtető íramában néha-néha visszafordul a régi útra, de nem tapossa ugyanazt az ösvényt, hanem szélesebbre, mélyebbre vájja a régit, és így új alakulás képét nyújtja. Ez az egy korszakon, ugyanazon a stíluson belül való örökös átváltozás, megújulás teszi lehetővé, hogy a műemlékeket okmányok nélkül is úgyszólván évtizedekre kiterjedő pontossággal tudjuk meghatározni.

Teljesen érthetetlen jelenség lenne tehát, ha ez a fejlődési folyamat most egyszerre megakadt volna, hogy az emberi szellem művészi forrása elszikkadt, kiszáradt legyen. S hozzá oly korszakban történik ez meg, amikor egyéb szellemi és gazdasági téren szédítő haladás és alapokig ható megújulás jegye fénylik az újkor homlokán. Mert ma már bizonyára nem akad olyan beszögelt fejű laudator temporis acti, aki kétségbevonja a XIX. és XX. század szupremáciáját anyagi és szellemi téren a múlt felett. A művészetekre nézve nem akarom ezt az elsőbbséget korunknak vindikálni; hísz a művészet virágzása, fénykora, mindig egy minden ízében kifejlődött társadalomnak betetőzése, megkoronázása. Nyomorban és szellemi kiskorúságban nincs művészet. Tagadhatatlan, korunk sem fejlődött még ki véglegesen; nem konszolidálódott annyira, hogy a művészet kimondhassa végleges konzummátumát. De megállni, fejlődésről lemondani, megújulásának lehetőségéről kételkedni szellemi táblabíroság. Kényelmes, mert leszóláshoz, epéskedéshez nem kell valami különös szellemi zsenialitás. Ez a művészeti stagnálás még a múlt század úgynevezett történelmi iskolájában sem vetette meg lábát, amely pedig a régi stílusok hajszálpontos utánzását vallotta krédójának. Az utolsó félszázadban, amidőn a rövidlátó műtörténelem, mely akkor még csecsemőkorát élte, főként a román és csúcsíves stílus utánzását tartotta megdönthetetlen zsinórmértéknek főként az egyházművészetben, mondom, még ez a másolódó sem tudta elfojtani a művész egyéniségét annyira, hogy meg ne mondhassuk, ez vagy az az oltár, templom stb. 1860, 1880, 1900-ban készült-e, mert a hozzáértő előtt első pillanatra felötlík az ötvenes és a századvégi új gótika közti különbség. Sajnos csak különbség, nem művészi értékeltetés.

Ha tehát az ember művészi képességében rejlő oserő folytán még a lenyüggött, akadémiái szabályok kalodájába zárt fejlődési elv is kijátssza a pontos másolást, illetve a már megállapodott stílusformáknak pontos betartását; annál kevésbbé fog az sikerülni, ha új problémák, új alakulások, új szellemi, gazdasági és társadalmi viszonylatok merül-

nek fel, és kívánnak művészi kifejezést. Nagyon csalódik az az esztétikus, aki azt hiszi, hogy művészi teoriákkal az igazi művészi tehetséget el lehet irányítól téríteni. Aranyék stílusát sem lehet Gyulai esztétikákkal dirigálni. E contra. Gyulaiék esztétikája követi a művészi zsenialitást, s azt megmagyarázni, megvilágítani törekszik. Ahány nagy művész, annyi esztétika. Az esztétikának úgynevezett örök törvényei egy marokban foghatók össze, s azokkal művészetet teremteni nem lehet. Jön a formák klasszikus szépségét, görögös báját olasz temperamentummal átszövő, megtöltő rafaelizmus, s miután megesküszik reá minden világ, elragadtatásba esik minden teremtett lélek, közbélép egy titáni alak, a kentaurók ősi nemzedékének elkésett ivadéka, Michelangelo, és háborgó érzelmektől átviharzott öslényeivel halomradönti a Rafael-iskola minden kanonizált szépségelveit, szabályait. Midőn pedig így egyrészen az isteni lekerékített szépségformák, másrészen a lenyűgöző őserő kitörése a stilizáló rajzművészetet a pikturában olimposzi magaslatra fejlesztette, a lagunák tündéri városában feltűnik az ember megnemálmódta szépséges naturalizmus apostola, Tiziano szívárványos szinköntösében. Mind nagyok, de mind mások; s azért nagyok, mert mások, s nem egymásnak változatai. S így folytathatnók a nagy sorozatot. Minden kornak megvolt az újatalkotás joga, s csak annyiban nagy, amennyiben újat alkotott. Csak a műtörténelemben teljesen járatlan filiszterlélek nem látja a változatoság kaleidoszkopikus képét.

A mi korunk is érvényesíteni akarja őseitől öröklött jogát, és újat akar teremteni. Ily irányú kezdeményezések, kísérletek nem hiányzanak. A nagyközönség ezt az újabb irányzatot szecesszió néven ismeri, s ezzel minden művészeti hóbortot, beteges, egészségtelen, szeleverdít, könyelmű, sőt komisz törekvést jelöl meg. Hogy mennyiben helyes ez a felfogás, azt egyelőre figyelmen kívül hagyjuk. Csupán azt állapítjuk meg, hogy van egy mindent elárasztó, úton-útfélen felbukkanó, utcákon, vasúton, lakásokban, múzeumokban, tárlatokban minduntalan útunkba kerülő építészeti, festészeti, szobrászati, dekoratív, művészi irányzat, mely sok tekintetben elüt az eddig látottaktól. Vagyis egy új stílus jelentkezése, sőt térhódítása bizonyos. Itt van, le kell vele számolnunk, így vagy úgy, de közönyösen nem mehetünk el mellette. A struccpolitika nem válik be.

Az új, vagy modern stílus ellenzőinek megnyugtására mindjárt előljáróban jó lesz kijelentnem, hogy ma még korán lenne véglegesen megállapodott, kifejlődött, lezárt, tehát egységes művészi stílusról beszélni. Az egész mozgalom alig egy-két évtizedes. A régi, történelmi stílusok sem pattantak ki Minerva módjára Zeus agyából; nem máról holnapra alakultak ki. Ellenkezőleg, a régi stílusok szerkezeti és díszítő formáinak kiformalása legtöbbször évszázadok munkája volt. És Nagy Károly nem üttette le építészének fejét, akik a román stílus első dadogásait végezték; Ségur apátot nem sujtották egyházi átokkal, midőn az első csúcsívet merészen beiktatta; a menekülő Michelangelót a pápa meg éppen fegyveres erővel hozatta vissza a Sixtus-kápolnának arte moderna szerint való kifestésére; a jezsuiták pedig hallatlan pazarsággal szórták tele az egész világot a most világiasnak, nyakatekertnek, dekadensnek nevezett barok alkotásokkal. Minden stílus a maga idején új volt, s lassan, fokozatosan fejlődött ki, és pedig éppen a templomokban. Nos, ez most egyszer egy örökérvényű művészeti, esztétikai elv, amelynek életani alapja is van. Ezt az elvet és annak érvényesítését a XX. század művészeitől sem szabad, sem lehet elvitatni. Ez a törekvés meg is van, a művészetek egész vonalán érvényesül, s minden epéskedés, gúny, hivatalos pressziók ellenére a következő évtizedekben mindjobban uralomra jut, s végül diadalmaskodni fog.

Az ellene felhozott elméleti nehézségek kellő megvilágítás mellett elenyésznek. Először is felesleges arról vitatkozni, vajjon új, abszolúte új művészi formák és kifejezés módok még lehetségesek-e? Egy század előtt a telefon, aeroplan, vizalatti torpedó csak a Verne-ék agyában élt; józan polgárok ezek hallatára keresztet hánytak magukra vagy kényszerzubbonyt emlegettek. Ma valóságok, amin a paraszt sem csodálkozik. Jöslásokkal, lehetlenségekkel csak kultúr-javasasszonyok foglalkoznak. Ettől eltekintve, az új művészeti stílus nem függ okvetlenül új alkotó elemek feltalálásától. A gótika annak idején minden-

esetre új stílus volt, pedig alkotó elemei már régóta használatban voltak, virágoztak és egy egészen sajátos, a gótikától merőben elütő stílust teremtettek. A gótika még meg sem született, midőn a csúcsív szinte egy világrész szellemi terhét viselte és emelte magasra. Az arabok egész építésze, díszítő művészete a csúcsív ezerszeres változatán nyugszik. A gótikának alapvető elve pedig az oldalnyomásnak levezetése bizonyos pontokra, s ezeknek a pontoknak támasztórendszerrel való ellensúlyozása a késői antik és a korabizanci építészetben mesteri és tökéletes kiképzést nyert. A laikus szemre nézve alig képzelhető elválaszthatatlanabb különbség a kölni dóm és az Aja-Sophia között; pedig szerkezeti gondolatban édes testvérek. A gótika nem tett mást, mint a már meglevő építészeti elemeket egy zseniális ötlettel összefoglalta, és a kereszténységnek állítólag legsajátosabb kifejezőmódjává alakította ki. Vannak, illetve voltak, egyházi műtörténetek, amelyekben a gótika mint egyetlen új, egészen új stílus szerepel; a többi a görögre szokás visszavezetni. S íme, a fejlett műtörténelem ezt a szépen hangzó teóriát is megdöntötte, mert megmondá már Ben Akiba: nincs semmi új az ég alatt. Miért nem ismétlődhetnek a gótika bravurja napjainkban is, annyival is inkább, mert most egy valóban új építészeti, szerkezeti elem került a művészet körébe, amit sem a gótika, sem a reneszánsz nem ismert: a vas, ami eddig sohasem sejtett szerkezeteket enged meg, és művészi felhasználás tekintetében még bölcsőjében szunnyad. Ma még csak mérnökök dolgoznak vele. Isten azonban a megmondhatója, ha egyszer egy igazi művész megsejti a vasban szunnyadó művészi energiát, mi lehet vele. Egyik-másik újabb német pályaudvar, már sejteni engedí művészi hivatását.

Különben az egyes stílusok keretén belül is pazar változatosság érvényesül különösen dekoratív tekintetben. A hellén művészetben például csak a szerkezeti elem kapcsolja össze a dórt, jón és korintusí rendszereket. Ha a műtörténelem nem szoktatja rá a nagyközönséget ennek a hármas egységnek gondolatára, valószínűleg csak akkora rokonságot látna köztük, hogy akár még az egyiptomi stílust is hozzácsatolná. Az ó-kori keresztény, román és bizanci stílus között még a középkorokban műtörténelmileg képzett intelligencia sem tud biztosan különbséget tenni, mert hisz lényegében egy ugyanannak a gondolatnak variációi. Így, ha nagyon erőszakoljuk, lényegében nincs is más mint egyetlenegy háromezer évet átfogó európai stílus, amelyben csak a dekoratív elem hoz szédületes változatosságot és stíluskorokat meghatározó cövekeket. Midőn tehát a dekoratív elem ennyi újdonságot képes teremteni, miért szólnók le az új művészeket, akik állítólag — de csak állítólag — ráragasztott díszekkel pepecselve akarnak új stílust teremteni? Hiszen itt van a vádaskodók tudatlansága, amely a dekoráció és ornamentum között nem tud különbséget tenni, s összekeverve a kettőt, tagadja a dekoratív elemek stílusképző lehetőségét! A rokokót a késő baroktól csak a dekoratív elemek választják el, de elválasztják, és új stílus alapját vetik meg. Azért tehát ne bizalmatlankodjunk a jövővel szemben, s elégedjünk meg, ha művészeink már a dekoratív elemekben újat teremtenek. Lehet, hogy ebből fakad még majd ünnepe a világra.

Talán erős kifejezés, de szerintem a dolgok velejét érintő jellemzés, ha azt mondom, hogy szajkóbeszédmód, ha az egységes világnézet hiányát hánytorgatjuk, amely miatt új stílus nem lehetséges. Én is elszajkóztam ezt régebbi írásaiban egynéhányszor, míg saját eszemmel végig nem gondoltam a dolgot. Ilyen kultúr-rongyokat az ember nevelésével, tanulásával öntudatlanul szed magára, s némelyek életük végéig viselik. A művészi stílusoknak a világnézetből való eredeztetése, levezetése, a kultúrviszonyokkal, főként vallási, szellemi átlagárammal való összekapcsolása, a múlt századnak immár Istenben boldogult idealista esztétikájának volt kedves vesszőparipája. És ne méltóztassanak azt hinni, hogy ez az idealista esztétika valahogy a vallásos emberek pietisztikus vetülete, hiszen olyan világfiak mint Taine is esküdtött reá hangosan hirdetett realista alapon, de holdvilágot imádó romantikus gondolkozással. A stílusok, szorosan vett alapvető elemeikben, nem gyökereznek a különböző korok világnézetében, tehát nem eszményi forrásokból bugyognak, hanem esztétikai, sőt leggyakrabban merőben gyakorlati vagy technikai

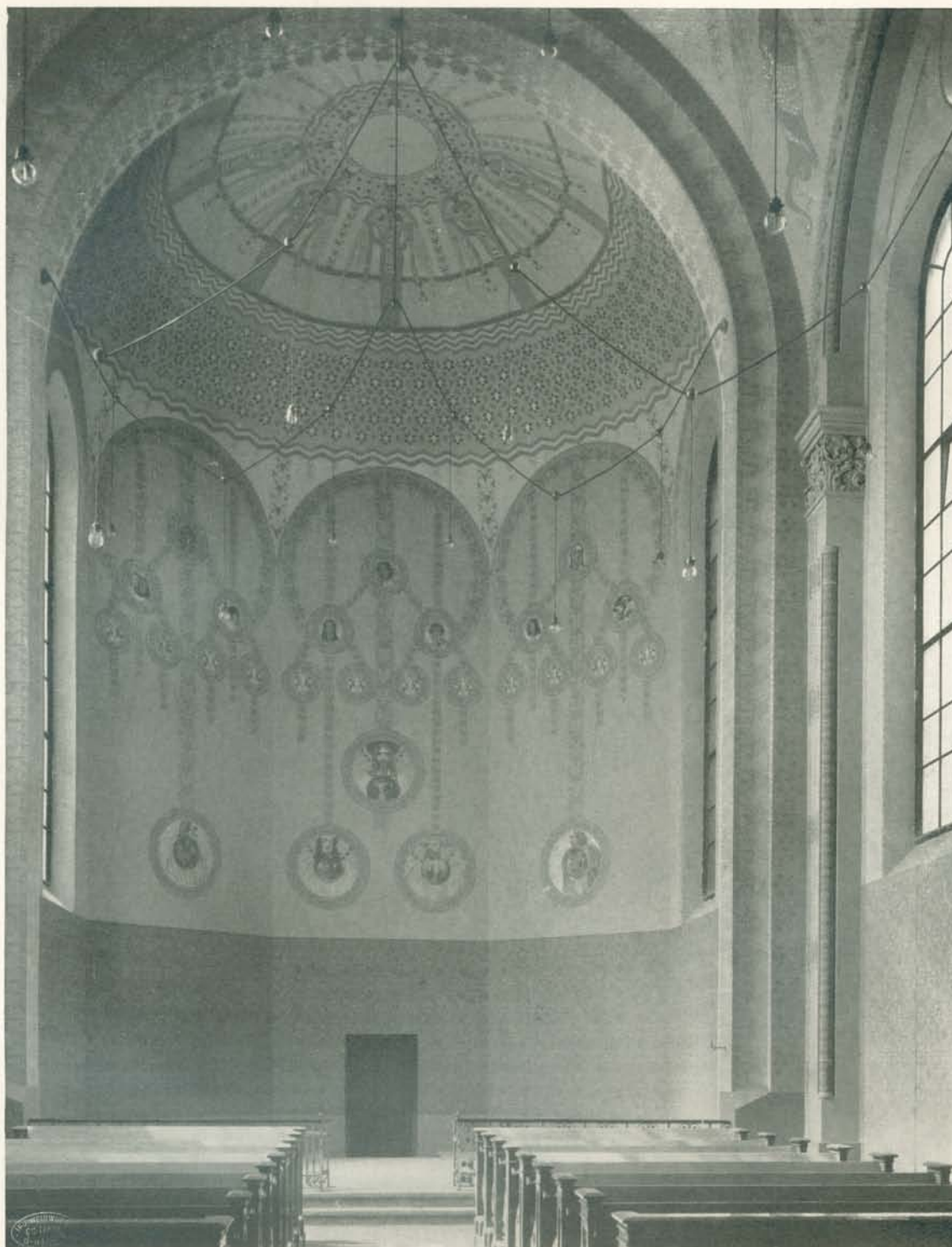
okokból teremődnek. Persze, ha aztán az új elemek megvannak, akkor kifejlődésüket, illetve formái tökéletességüket, virágzásukat, fénykorukat elősegítheti az akkori világnézetben gyökerező nagy eszme, amely a nagy tömegek gondolat- és érzésvilágát mozgatja, irányítja. Sőt a stílus kialakulásához nem is szükséges, hogy az egész emberiség ugyanabban az egy eszményi világnézetben egyesüljön. Csak egy nagy csoport ember érezzen hasonlóan; egy hatalmas mecénás értse meg kora művészetét (I. II. Gyula és Michelangelo); egy kormány lépjen közbe erős kézzel; a műértők Európaszerte szétszórt serege, a művészek világkoncertje hangozzék össze, és — az új stílus diadalmaskodni fog.

Ezek után talán tényként szögezhetjük le, hogy egy új stílus elméletileg legalább lehetséges. Különbösen is *facta loquuntur*, tények beszélnek. Az új stílus elemei úton-útfélen beleütözköznek még abba is, aki ki akarja azokat kerülni. A húnyt szemüket egyenesen fejbe kólintják. Tényekkel állunk szemben. Vannak. És vannak olyan makacs ellenkezők, akik létét nem tagadják, sőt sopánkodva panaszolják, de fejlődésképeességében nem hisznek. A szecessziót minden művészeti eltévelyedés, leromlás, felbomlás forrásainak tekintik és hirdetik. Ezerszeres jaj ennek a veszedelmes irányzatnak.

Mindenesetre nagyon-nagyon sajnálatos, hogy a szecesszió elnevezést hebehurgya módon minden újabb művészeti irányra és termékre ráhúzzák. Ha valaki azt kérdezi tőlem, elfogadom vagy elítélem-e a szecessziót, s arra azt válaszolom, hogy embere válogatja, biztos, hogy egy szót tovább nem szólhatok, hanem kérdezősködő felebarátom, összecsapja kezét és majd eldül álmélkodásában, hogy egy józanészű ember mint mondhatja, embere válogatja. No de ilyet! Hogy lehet a nevetséges, esztelen, természetellenesben még válogatni akarni?!

Megengedem, hogy amit nálunk szecesszió név alatt érteni szokás, legnagyobbbrészt valóban megérdemel minden gúnyt vagy sajnálkozást. Sőt még a külföld fő művészeti központjaiban is elég gyakori jelenség, hogy az igazi úttörőmesterek nyomában kisebb, sőt teljesen tehetségtelen kontárok rajzanak, akik csak úgy érvényesülhetnek, illetve tűnhetnek fel, ha a mestert túlhajtván felülműlják, groteszkké fújják, értelmetlenül kiélezzik; a modernt hangoztatva a sohasem látottat, esztelent, hóbortosat művészetként akarják ráerőszakolni a nagyközönségre. Van egy művészeti egyesületünk, amely rátromfol minden külföldi kísérletre; kiállításai patológikus körtermek, meghibbant agyak vetületei. De tehet-e róla Michelangelo, hogy titáni alakjait utódai homokos zsákokkal helyettesítették; hogy e világszellem expanzív izomemberei az epigonok klinikáin vizkorosakká vedlettek? Michelangelóból kiáradó művészi szellem még századokon át is megtermékenyítőleg hatott; csak a tehetségtelen utánczókra vált végzetessé. A ma művészetének hozzáértő és tárgyilagos szemléelője nem fogja az egészségest a férgessel kivetni; nem riad vissza, ha mindjárt a visszaélések és túlzások öserdején is kell magát átvágnia. Az új stílus fattyúhajtásait nyesegetni kell, a valóban életképes rügyeket és hajtásokat pedig anyai gyengédséggel ápolni, nevelését elősegíteni. Golyószóróval nem lehet rendet teremteni a modern művészet mezején.

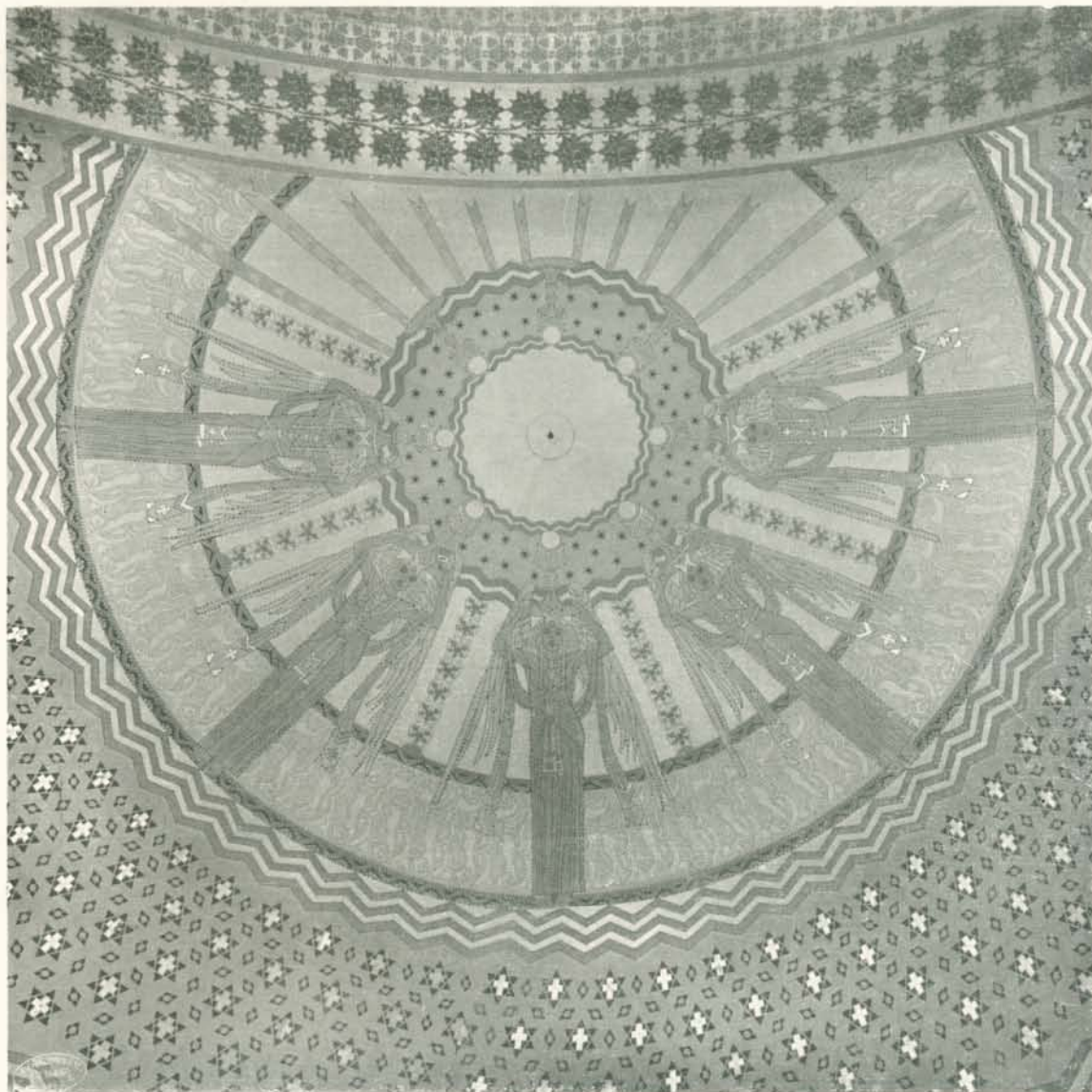
Hogy ilyen valóban egészséges, életképes hajtások vannak, leginkább talán az új festészet mutatja, amely a XIX. század második felében Franciaországban sarjadt ki, s azóta egész Európa és Amerika festői műterméibe behatolt, majdnem mondhatnók, egyeduralmukodóvá lett. Ismételten elismerem, sőt hangsúlyozom, hogy a mázolások, esztelen és bosszantó fenegyerekeskedések, nevetséges tehetetlenségek ellenére, a régi korokkal méltán vetekedő új művészet keletkezett. Eltekintve a rajzolóművészet rengeteg termelésétől, a festői értékek, amelyek az utolsó században elsíkkadtak és másodrendű tényezőkké satnyultak, a nagy velenceiekre emlékeztető virágzásba szökkentek. A fény és levegő befolyása alatt örökösén módosuló színárnyalatok; az egymás mellé rakott színek életteljes összecsendülése vagy kellemesen elütő szindiszkántja; a pillanatnyi képbenyomás boszorkányos megrögzítése; a mindennapi dolgoknak, használati tárgyakkal, vidékeknek, interiőröknek színes hangulatvarázsa, amikre a régi ember ügyet sem vetett, a modern festészetnek kiaknázhatatlan kincseshányájává lett. A nemes értelemben vett realizmus,

310. NAGY SÁNDOR : LIPÓTMEZEI KÁPOLNA
SZENTÉLYE.

310.

SANCTUAIRE DE LA CHAPELLE
À LIPÓTMEZŐ.

311.

311. NAGY SÁNDOR: A LIPÓTMEZEI KÁPOLNA
FALIFESTÉSÉNEK RÉSZLETE.DÉTAIL DE PEINTURE MURALE À LA CHAPELLE
DE LIPÓTMEZŐ.

312.

312. NAGY SÁNDOR: A LIPÓTMEZEI KÁPOLNA
FALIFESTÉSÉNEK RÉSZLETE.

DÉTAIL DE PEINTURE MURALE À LA CHAPELLE
DE LIPÓTMEZŐ.

313. TÓTH ISTVÁN: MADONNA.
SZÍNES FAFARAGVÁNY.

313.

MADONE EN BOIS SCULPTÉ
COLORÉ.

a való életnek lelkes megfigyelése, amely minden nagy festői kornak alapját és biztosítékát képezte, az új művészetben erőteljes ellenszere lett annak az édeskés, szentimentális, vizenyős és erőtlen modorosságnak, amely a XIX. század festészetének úgynevezett idealista, valójában vérszegény, abszolút festőietlen, megemésztetlen filozófiából vegetáló iskolájában a művészet kárára szárba szökött, élt, virult és virágzott, s amely az egyházi festészetben és szobrászatban — sajnos — még manap is feltétlen és szinte megtörhetetlen hatalommal uralkodik.

Különösen az építészetnek van ma két bűvös talizmána, amelytől a megváltást várjuk és reméljük: a rendeltetés kidomborítása és a becsületes egyszerűség. Nem új varázsige; a régi korok művészetéből kelett kihámozni. Az embernek szinte jól esik egy jóértelemben vett modern épületre tekinteni, miután szeme kifáradt az épülethomlokzatokon terpeszkedő díszítőrészek zsúfoltságán. Mert a történelmi iskolákból kikerült építésznek nem az épület rendeltetése volt a fő, hanem a világ minden részén ugyanabban a stílusban szétszórt díszeknek csalafinta összeötvözése egy épülethomlokzaton. Ma szinte csodás egyszerűséggel igyekeznek hatásos dekorációt teremteni. A ráakasztott, felszegezett, felcsirézett díszek kora lealkonyodott; ma az építészet dekoratív érzékkel szerkezeti végkicsengésekkel, anyagszerű kidomborodásokkal, tagolásokkal és síkban megvonuló ornamentációval lép meg az előbbi pazar díszektől, aprólékos szobrászati játéktól megcsömörlött modern embert. Ehhez járul a Kolumbus-tojásként ható egyszerűséggel elért térhatás, ami minden értékes építészeti stílusnak alfája és omegája volt mindenha. A modern építésznek legfőbb érdeme és legerősebb oldala éppen a finom érzékkel, szinte matematikai pontossággal, de egyúttal poétikus látományszerűen megérezett térértékelés és térhangulat. Az épület egyes belső részei, terei nem csupán rendeltetésük szerint illeszkednek be az épületek főtömegébe, hanem színezésük, megvilágításuk, sőt mi több, lelki hangulatot célzó rendeltetésük szerint külön tagolódnak s így az ott átélendő lelki élmények szerint hangulati atmoszférával veszik körül az embert. A középkor nagy építészeti hagyománya így kapcsolódik be a modern törekvések folyamába (zeneszobák, hallok angol házakban).

A modern művészet a legalaposabb takarítást az iparművészet terén végezte. Eddig — a történelmi iskola nyomán — a hazugság az iparművészetben ülte legáltalánosabb diadalát. A hozzáértő embernek nemcsak szellemi, de fizikai kín a mai úri lakások berendezését végigszemlélni. A lényeg és főcél e bútoroknál nem az, hogy használható ágy, szekrény, asztal, szék stb. legyen, hanem az alkalmatlan, útbanálló, porfészkét alkotó dísz, ráragasztott faragványok, hamis anyagot mímelő ornamentáció. Az ágy, szekrény reneszánsz épületek homlokzatára emlékeztet; az asztal görög templomokra, tehát nem faiparra, asztalosmunkára vall; a szék minden egyéb, csak nem kényelmes ülőhely. Ezzel szemben a modern iparművészet elsősorban a tárgy rendeltetése után érdeklődik, és szerkezetét ahhoz idomítja; azután megnézi az anyag természetét, amelyből tárgyait alkotja és annak belső képességei szerint kezeli. A vas tehát se a fa, se a kő szerkezetét nem követheti; a gipsz nem hazudhat hordozóerőt. Cél- és anyagszerűség a modern mesterségek jelszava. A ráaggatott áldíszek kiabáló hatását célszerű, eredeti forma, választékos izlésű színösszehangolás, a különböző anyagok belső, anyagi szépségeinek kiemelése és szemléltetővé tétele helyettesíti. És semmit sem vél oly jelentéktelennek, ami művészi kiképzést nem érdemelne. A padló épp oly gonddal hangolódik bele a belső helyiség hangulati zenéjébe, mint a falak és tetőzet; a világítóttest nem kevesebb szeretettel készül, mint a bútorok; a fal színe épp oly művészi mérlegelés tárgya, mint a szőnyegek mintája és színpompája; a serleg és díszedény, a kép, szobor és ékszer nem előkelőbb a tervezőművész szemében az ajtókilincsnél, lábtörlőnél vagy kertí kerítésnél. Minden egységesen művészi nézőpontba kerül, akár Benvenuto Cellini idejében, aki evőeszközöket is készített, és Raffaél korában, aki a svájci gárda ruháját rajzolta.

Ha tehát a modern művészet még annyira is a kezdet kezdetén áll, amint ellenfelei állítják, máris annyi életrevaló, fejlődésre képes alapgondolata van, hogy jövője biztosítottnak látszik.

Tehát nemcsak bizonyos, hogy az új stílus lehetséges, hanem már is oly sok és határozott formában jelentkezik, hogy a jövőben feltétlenül ki fog szorítani minden történelmi stílust. Csak a művészi akadémiák, műegyetemek, műtermek programját, tanítási módszerét, tananyagát, eredményeit kell számon tartani, és azonnal tisztában vagyunk, hogy ma-holnap, sőt inkább már ma, mint holnap, nem lesz művész, építő, aki a történelmi stílusokban dolgoznék, dolgozni akarna, sőt egyáltalán tudna. Ez nem divat, hanem mind erősebben izmosodó művészi áramlat. Akkor pedig szükségszerűen be fog állni az új stílusnak uralma. Ezzel a ténnyel számolva, meg kell oldanunk azt a kérdést is: mit kezdünk mi egyháziak az új stílussal, milyen álláspontot foglaljunk el vele szemben? Lángoló pallossal álljunk-e templomaink kapujában vagy szerető anyaként keblünkre öleljük-e az ifju csemetét?

Az egyháziak részéről hangos veto szokott a válasz lenni. Az ellenkezők tábora azt hánytorgatja, hogy az új stílus éppen újdonsága miatt nem illik az egyház keretébe, amely mindig a hagyományok hűséges őre, az ősiségnek tiszteletreméltó fenntartója, az állandóságnak szimbóluma volt. Az egyház nem mehet a változó divatok síkamlós ösvényén; nem válthat szint máról holnapra a divatos, tiszavirágéltű művészi szeszélyek szerint.

Szinte közhely már, az ember restelkedik ezerszer vele előhozakodni, hogy az egyház tanaiban, dogmaiban változhatatlan, de külső formáiban, megjelenésének alakjában, tanainak érvényesítésében, liturgiájában hullámzatos változatosságot tanusított. Az egyház nem csupán szertartási köntösének szabását változtatta korszakról-korszakra, hanem lelkiségének himes palástját is — bármily profánnak tessék e kifejezés — a korok divatja szerint új és új díszítő motívumokkal szötte át és változtatta. Az izzig-vérig konzervatív jezsuita páter Beiszel (Stimmen aus Maria-Lach. 1908. I. 27. o.) szellemesen fejtegeti, mint vette át az egyház minden stílusnak színét-virágát szolgálatába, és pedig mindig az akkor divatos stílust, vagy mint magát találóan kifejezi: az illető korszak legmodernebb stílusát.

Különben a szemünk láttára kialakuló új stílus csak bizonyos értelemben új. Innét van, hogy a műtörténelem rejtettebb zugolyaiban is járatos szakemberek egy cseppet sem álmélkodnak; sőt egész könyvtárra megy már azon művek száma, amelyek a modern művészet alapjait, alkotó elemeit, vagy mondjuk gyökérszálaikat megállapítják. A modern művészet atyamestereiként a műtörténelem legnagyobb szellemei szerepelnek. Így a modern építészet Németországban a késői barok és biedermeier-stílusba kapcsolódik bele; Angolországban a gótikába és a vidéki udvarházakba mélyed el; az északi országok Oroszországgal a népies elemmel akarják felfrissíteni művészetüket; nálunk Lehner az őshaza vidékén böngészkedik szerkezeti elemek után és magyaros ornametikával kísérletezik; mások Erdély régies művészetét igyekszene modernné gyúrní vagy a magyaros román változatban keresik az üdvösséget. Az eredeti művészek tevékenységében a mult tiszteletreméltó alap, amelyet a világeért sem másolnának, de rajta tovább építenek, belőle inspirációt merítenek, s mint egyes kertészek keresztvezés, ojtás, egyéni feltalálás révén új virágokat termelnek. Például most készült el Nagy Sándor a lipótmezei elme-gyógyintézet kápolnájának kifestésével. Minden hozzáértő első pillanatra a gótikára gondol; de nincs az a ravasz műtörténész, aki egyetlen rajzában vagy vonásában, boszorkányos formagazdagságában a gótikával hasonló elemet tudna felfedezni. Ez az igazi neo-gótika, mely művészi és maradandó, mint a görög-római művészetből kinövő reneszánsz volt, nem pedig a XIX. század szolgálai másolásban elsekélyesedett új-gótikája. A beuroní benzés-rend építésze, festésze és szobrászata, amely — jó lesz megjegyezni — a modern művészet forrását, első kiindulását képezi, egyiptomi, ó-keresztény, bizánci és reneszánsz formakincséből táplálkozik; a gótikát pedig, amelyre igen sok egyházi esküszik, mint veszedelmes, utánzásra készítő szirént messze kerüli. Az a néhány külföldi modern templom, amely oly feltűnést, s valljuk meg, az egyháziak körében annyi epés lekicsinylést hívott ki, őskeresztény templomokkal áll rokonságban. Természetesen ezek az ősk messze idegenben élnek, mieink nem ismerik, tehát megvetik. Ugyancsak kissé messze

esnek a mi nagyközönségünk látókörétől a XVII. és XVIII. század nagy festőművészei, akik a mai modern festészetnek ősei, s akik működésük hitvallásává szintén a fényhatások erőteljesebb hangsúlyozását, az egymás mellé helyezett színfoltok érdekes mozgalmasságát, a szélesebb ecsetkezelés erőteljességét, a stilizáló, a valóságot elhagyó felfogás költőibbségét gyakorolták. Ők a nagyközönség bálványai; meg nem értett, de jobbágyi hódolattal övezett korifeusai; míg modern alteregói minden gúny, megbotrátkozás, lesajnálás céltablái. Azokat a műtörténelem már kanonizálta; ezek még a meg nem értés kálváriáját járják. Különböznél nagyon érdekes megfigyelni a korrekt egyházi szellemet hangoztatók megrökönyödését és szájtátását, midőn meghallják, hogy az impresszionizmus, és színfoltokra, kontúrookra stilizáló modern művészet klasszikus eredete a S. Maria Maggiore mozaikjaiban gyökerezik, tehát az egyház ősi, izzó korszakának terméke. Ezen egyházas szecesszióra természetesen nem merik fejüket csóválni. Épp úgy az új művészet dekorációmódja, a díszítésnek vonalvezetése igen gyakran emlékeztet a kora-román emlékekre. Csak emlékeztet, nem azonos, mert ez a művészeti punctum saliens. A gyulafehérvári Codex Aureus és tejtestvéreinek díszítési rajzai bármely modern szecessziótárlaton megállnák helyüket. Mert nem kell hinni azon tüzes újítóknak, akik a minden áron újat, a noch nie dagewesen-t hajtogatják és követelik a modern művészeketől. Szó sincs róla. A fejlődés csakis hullámos lehet; máról-holnapra új stílust teremteni nem lehet.

Ami a régi művészet körébe tartozik, azzal szemben senki sem meri felemelni tiltakozó szavát. El van könyvelve, szentesítve, tehát jó. Minthogy régi, tehát művészi. Pedig mernék fogadni, hogy egy valódi limoges-i zománcképből a legtöbben nem fognak gyönyörködni, hanem esetlennel, durvának mondanak, ha mernének nyilatkozni. Pedig szépek. Remekek. Csak megértésüktől esett el a közönség átlaga. Nos, a régieknek ez a megszentítő patinája majd ráarakódik az új művészetre is; mert mindent meg kell szokni, főként, a művészetet, és főként nem szakembernek. Wagnert is majdnem megkövezték; a nagyközönség ma sem szereti, míg a zeneértők halnak érte. Palestrina és a gregorián-ének sem tudja felmelegíteni a klérust, míg mi husvétkor Rómában a legszebb szenzációkat Palestrina Miserere-jében éltük át. A műtörténelem bizonyítja, hogy minden újítónak akadtak ellenzői, nemcsak ma, míg végre hozzászórtak, s ma már senki sem érti, miért ellenezhették valaha a gótikát. A nyakas konzervativizmus félműveltek és vénék természetes velejárója. Kultúrember nem egykönnyen ejti ki a lehetetlent, vagy pattan fel új eszme hallatára. Előbb fontol, azután érez.

A gáncsoskodók serege határtalan. Akadnak mások, akik nem újdonsága miatt ellenzik az új stílusnak alkalmazását az egyházi művészetben, hanem mert szerintük már magában az új stílus természetében van valami profán, világias, egyháziatlan vonás, mely templomokra nézve alkalmatlanná teszi. Ez a vád voltaképpen az előbbinek más hangnemre való hangolása. Az új formákat azért nézik profánnak, mert szokatlanok, újak. De azért ezen formájában se hagyjuk elválaszolatlanul.

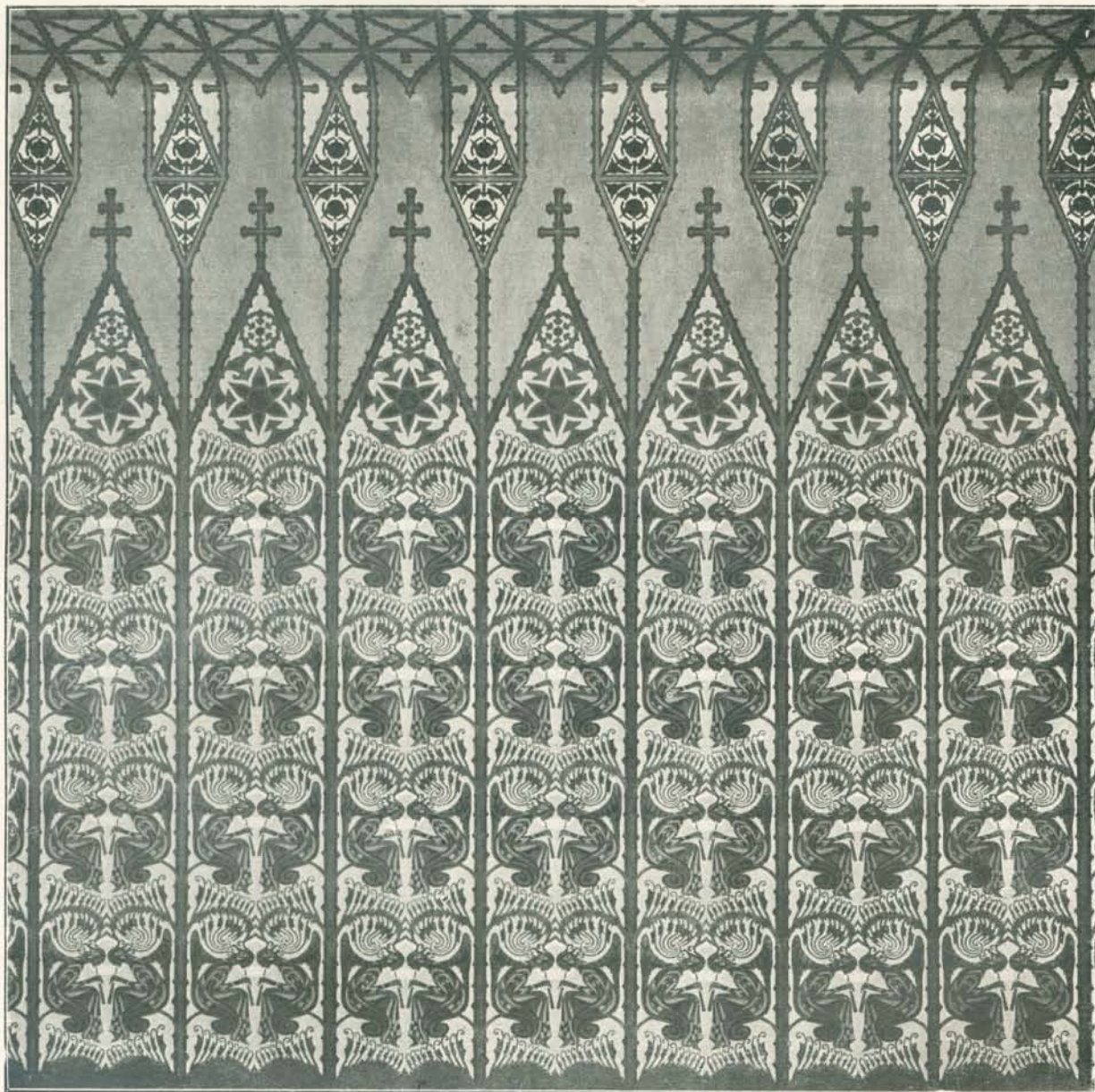
„A művészet magában véve akárcsak az igazság, se nem görög, se római; nem pogány, nem keresztény. A művészet gyakorlása, vagyis a műtárgy antik vagy modern, egyházas vagy egyháziatlan a cél és tartalom szerint. A művész vagy pogány vagy keresztény irányban dolgozik, s eszerint alakul ki munkájának eredménye.“ Így beszél Beiszel. Vagyis más szóval azt mondja: A stílus, a művészi forma magában véve se nem egyházas, se nem profán. A jellege gyakorlati alkalmazásától függ. Az egyháznak megvan az a csodás asszimiláló tehetsége, hogy mindent, ami természeténél fogva tiszta és művészi, szolgálatába fogadhatja, és vallásos tartalmával megtöltve felmagasztosítja. A természetfölöttinek talaja mindig a tiszta természet. A műtörténelem még éppen csattanó bizonyítéka ennek, főként az ókori egyháznak állásfoglalása. Ma már kétségtelenül bizonyos, hogy a kereszténység felléptekor és a késői antik kulturába való belépésekor nem teremtett új művészetet. Azért helytelen ókeresztény művészetről beszélni, mert csak ókori keresztény művészet van. Az ókori egyház nyolc századon át az antik művészet nyelvén beszélt; építészetben, festészetben, szobrászatban, iparművészetben az antik művészet hagyatékát,

formakincsét használta fel, bár tagadhatatlan, hogy még sok tekintetben magasabbra fejlesztette. De lényegében a régi formákat csak új szellemi tartalommal töltötte meg. És ez nekünk nagyon tanulságos. Az egyház nem irtózott azoktól a stílusformáktól, melyek merőben pogány talajból fakadtak, az annyira irtózott bálványimádás szolgálatába állottak. Tehát az apostoli szellemtől izzó egyház nem tartotta profánnak az antik művészeket. Mit ijedeznek tehát egynémely túlbuzgó szellemek az új stílustól, amely sokkal ártatlanabb és szűziesebb elemekből tevődik össze?

Érdekes, hogy Beisszel műtörténelmi elmékedései nyomán micsoda hallatlan eredményre jutott. Nos, a középkori művészetek valóban tudós kutatója azt a merész kijelentést tette, hogy az egyház sohasem teremtett stílust, ergo a román és gót stílus nem kizárólagos keresztény vagy egyházi stílusok; hanem az egyház minden időknek és minden nemzetnek egyéni stílusát elfogadta, szolgálatába szegődött, s művészetét mindig a helyi stílusok képére formálta. Ha ehhez joga volt a régi egyháznak, vajjon ma más törvények érvényesek; csak a ma művésznének nem volna szabad az örök eszméket a mi időnknek megfelelő köntösbe öltöztetni; s vajjon Prohászkaékhoz Pázmány utánzotta stílusban kell e dadogniuk, mint Nogálék tették? És ha ma már terhesnek találjuk a Szentírás Káldi nyelvezetét, vajjon a korban közeli gótikát jobban értjük-e; közelebb férközik-e a szívekhez? A műtörténelem hangosan tanuskodik minden korok művészi szabadsága mellett. S így végül kitűnik, hogy a modern művészetek előharcosai sokkal jobban védik a régi korok hagyományát, mint az egyházas stílus kenetteljes védői.

Egyházi szempontból az sem róható fel az új stílusnak, hogy profán célokat is szolgál. Némelyek megborznak arra a gondolatra, hogy a templom stílusa színházakban, pályaudvarokban, kávéházakban is megismétlődjék. Az 1906-ik évi egyházművészeti tárlaton kiállított kápolnát valaki szellemeskedve kávéházi stílusúnak deklarálta. Ám legyen boldog olcsó szellemeskedésével. De vajjon a régi korokban másként volt? Miért feledkezünk meg ismét régi vesszőparipánkról, a régi korok egységes stílusáról, mellyel szemben oly hatásosan lehet agyoncsapni minden újabb törekvést éppen az egység hiánya címén? Most egyszerre veszedelmessé válik az egységes stílus, mely átvonul szentélyen, városházán, iskolán, sportklubon, budoáron, fürdőszobán. Apropos, fürdőszoba. Talán nem valami erősen ható bizonyíték, ha arra hivatkozunk, hogy az angyalvárban III. Pál pápa fürdőszobája ugyanolyan stílusban van kifestve, s ugyanazon Perin del Vaga ecsetjétől ékes, mint a vatikán szentélyei. Mondom, erre talán kár hivatkozni, mert egyes egyházas szemében a reneszánszkor elrugaszkodott idő, amelyet pírulva említ vagy lehetőleg agyonhallgat az egyházas érzület. Pastorek ugyan másként vélekednek. De hát a szent és kanonizált gótika mikként vetemedett annyira, hogy a dómok ornamentikáját betűrölbetűre átvitte a hildesheimi apát hálószobájába és IV. Henrik vadászkastélyának éppen nem épületes jeleneteket látott termeibe. Az akkori egyházatyák nem a stílusnak profanizálását látták ebben, hanem a tőlük független erkölcsök megromlását, és azt kárhoztatták. Az építészet terén talán felesleges is ezt tovább bizonyítani; Nürnberg vagy Rothenburg mai középkori jellege tüntet az egységes stílus mellett.

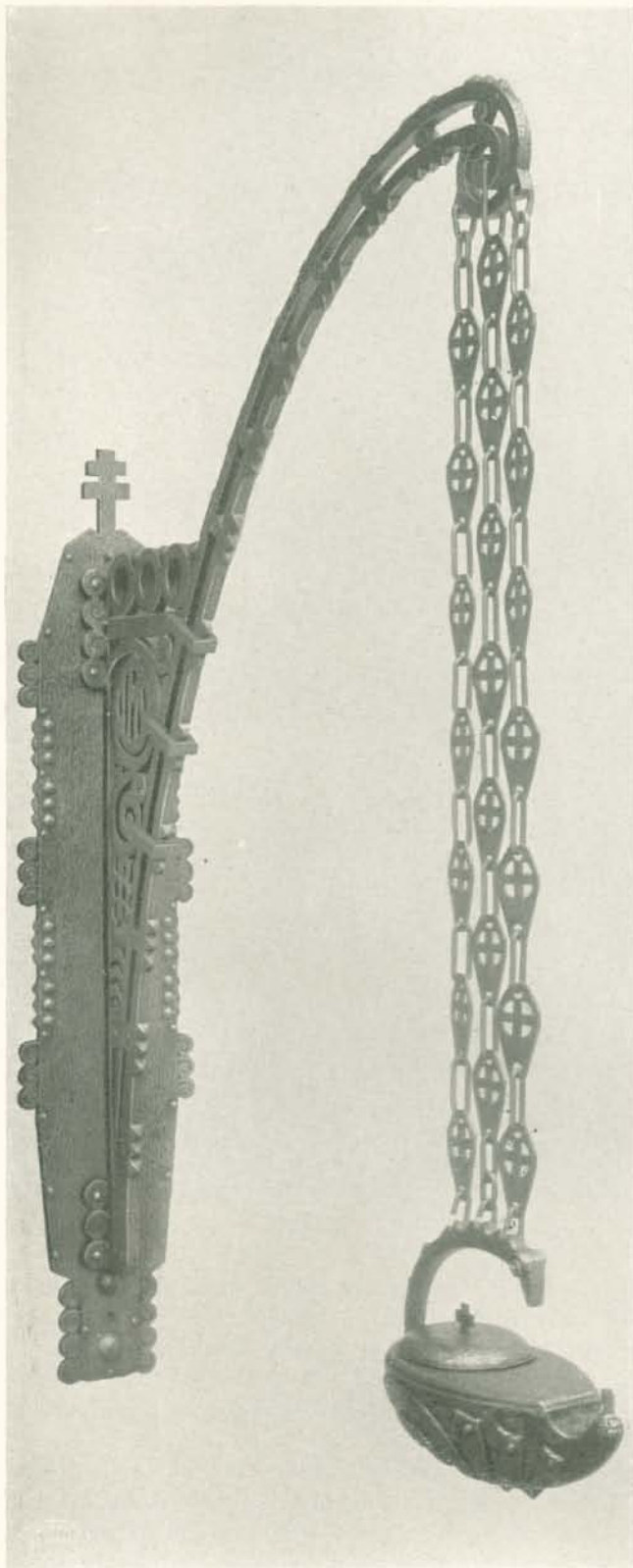
De hát persze mennyire ideálisabb, nemesebb, emelkedettebb, tisztultabb felfogásban ragyog mindaz, ami néhány százados multból tekint reánk! A régiség tisztetét ugyan csak belénk verték! És rendjén is van! Csak ne akarjunk két mérleggel mérni, hanem alkalmazzuk ugyanazt a mértéket az új művészet termékeire is. És ha ezzel az egyenlő mértékkel állnánk az utolsó félszázad festett és faragott szent képei és szobrai elé, amelyeket oly áhítatosaknak vélünk, láttukra szinte szerelmi ömlengésekre fakadunk, amelyeket habozás nélkül egyházasaknak, épületeseknek szoktunk magasztalni; ha szolid izléssel kutatnók a természetfelettinek — nem is ennyit — csak a józan természetességnek jellegét e sok faragott és festett alkotáson: a régi korok szövétneke mellett csak erőtlen, vizenyős, vérszegény, érzélgős, édeskés, belsőseges ürességű, kendőzött szépségre találunk. És alig akad ember, aki észrevenné, s ha észreveszi, ki merné mondani, hogy e gyári selejtséggel méltatlan a háromszor szentnek ábrázolására, a természetfölöttiség magasztoságá-

314.

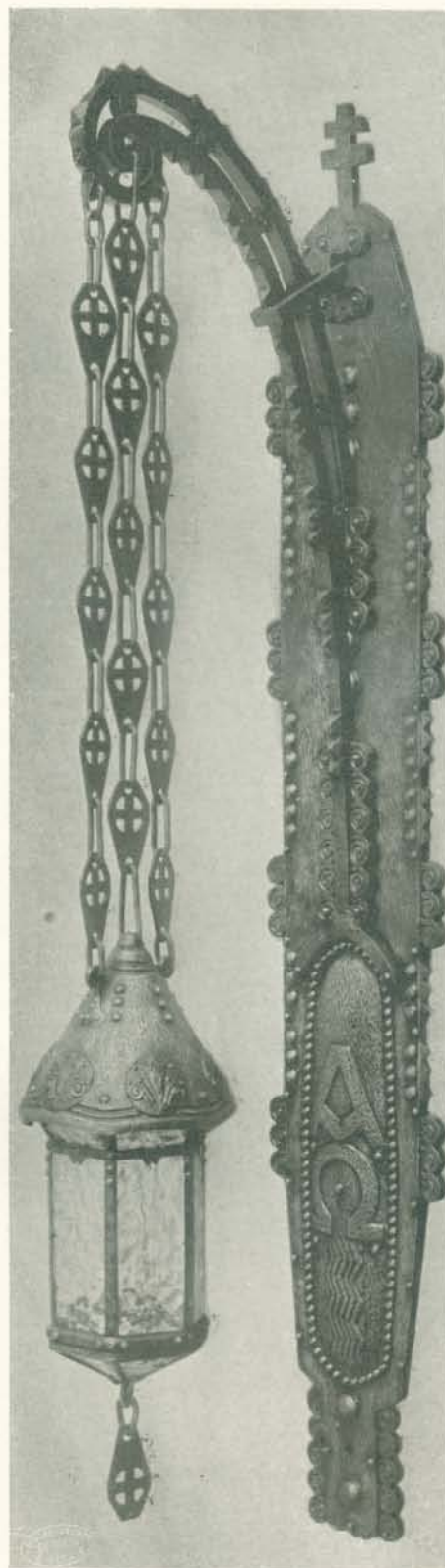
314. NAGY SÁNDOR : FALFESTÉS A SZT. IMRE
KOLLÉGIUM KÁPOLNÁJÁBAN.

PEINTURE MURALE À LA CHAPELLE DU
COLLÈGE ST. ÉMERIC.

315.

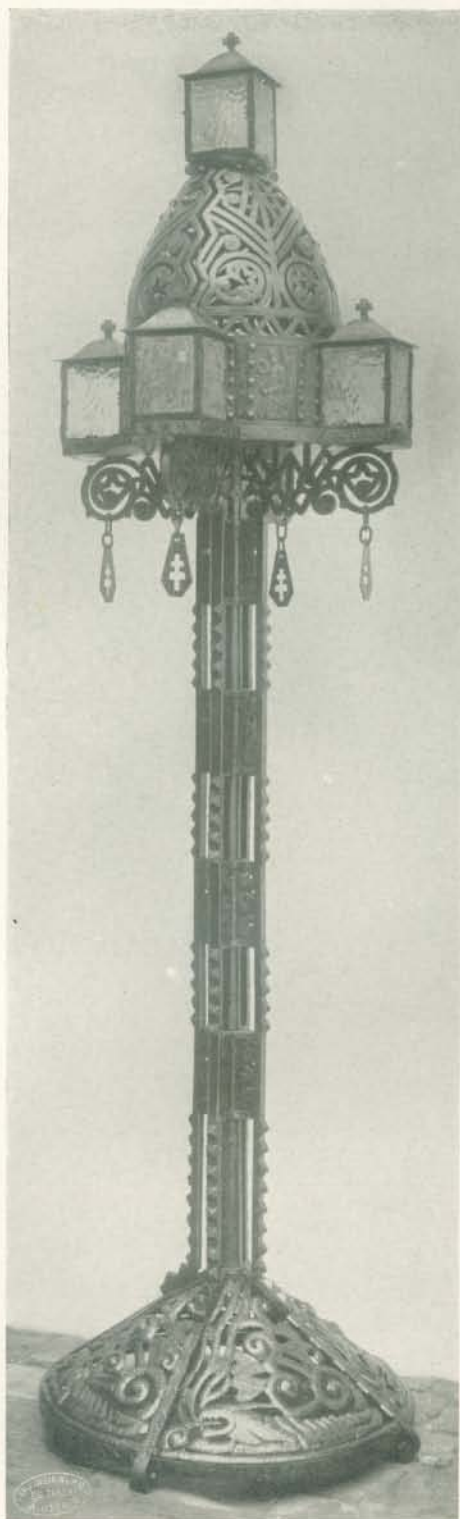
315—316. MEYER ANTAL: ÖRÖKMÉCSES ÉS
FALIKAR, KOVÁCSOLT VASBÓL.

316.

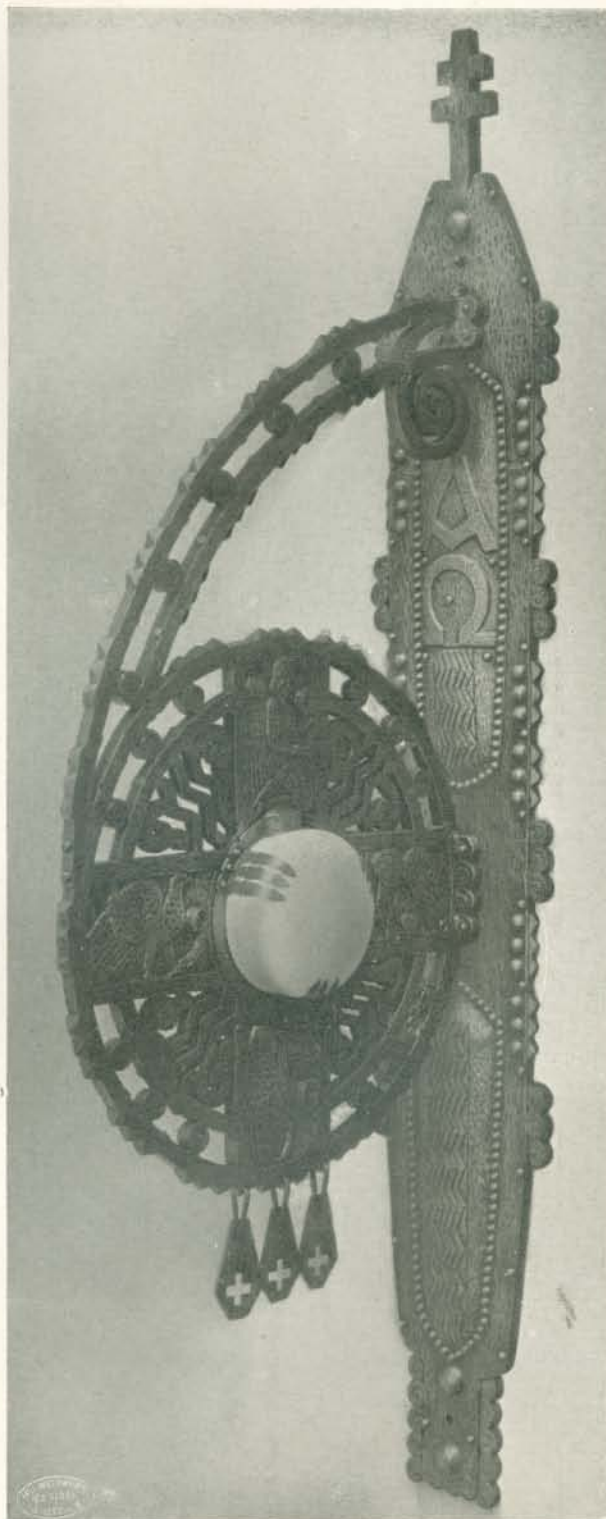
LUX PERPETUA, EN FER FORGÉ.

KÉSZÜLTEK SKOLKAY MÁTYÁS MŰHELYÉBEN.

317.

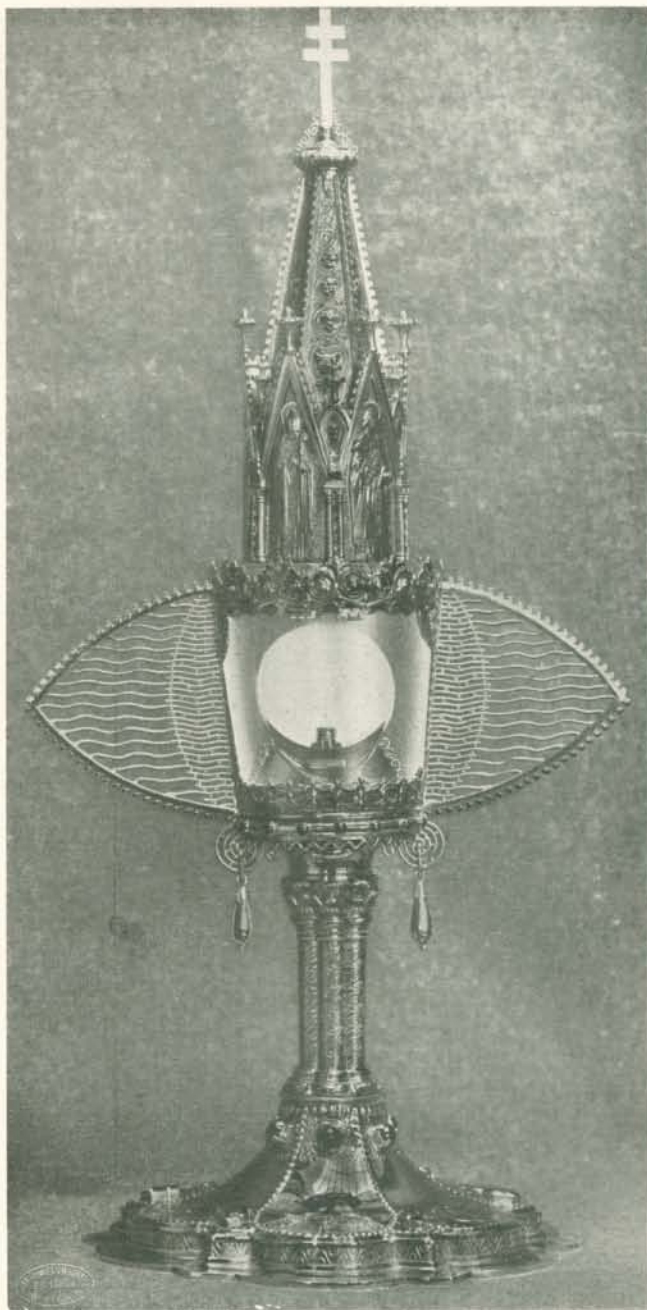
317-318. MEYER ANTAL: ÁLLÓ LÁMPA ÉS
FALIKAR, KOVÁCSOLT VASBÓL.

318.

LAMPADAIRE ET LUX PERPETUA, EN FER
FORGÉ.

KÉSZÜLTEK SKOLKAY MÁTYÁS MŰHELYÉBEN.

319.

320.

319. MEYER ANTAL: SZENTSEGMUTATÓ. OSTENSOIR.

320. TARJÁN OSZKÁR: ÁLDOZTATÓ KEHELY. CIBOIRE.

KÉSZÍTETTE WILFINGER BÉLA.

321.

321. HARRACH REZSŐ: SZENTSÉGMUTATÓ.
OSTENSOIR.

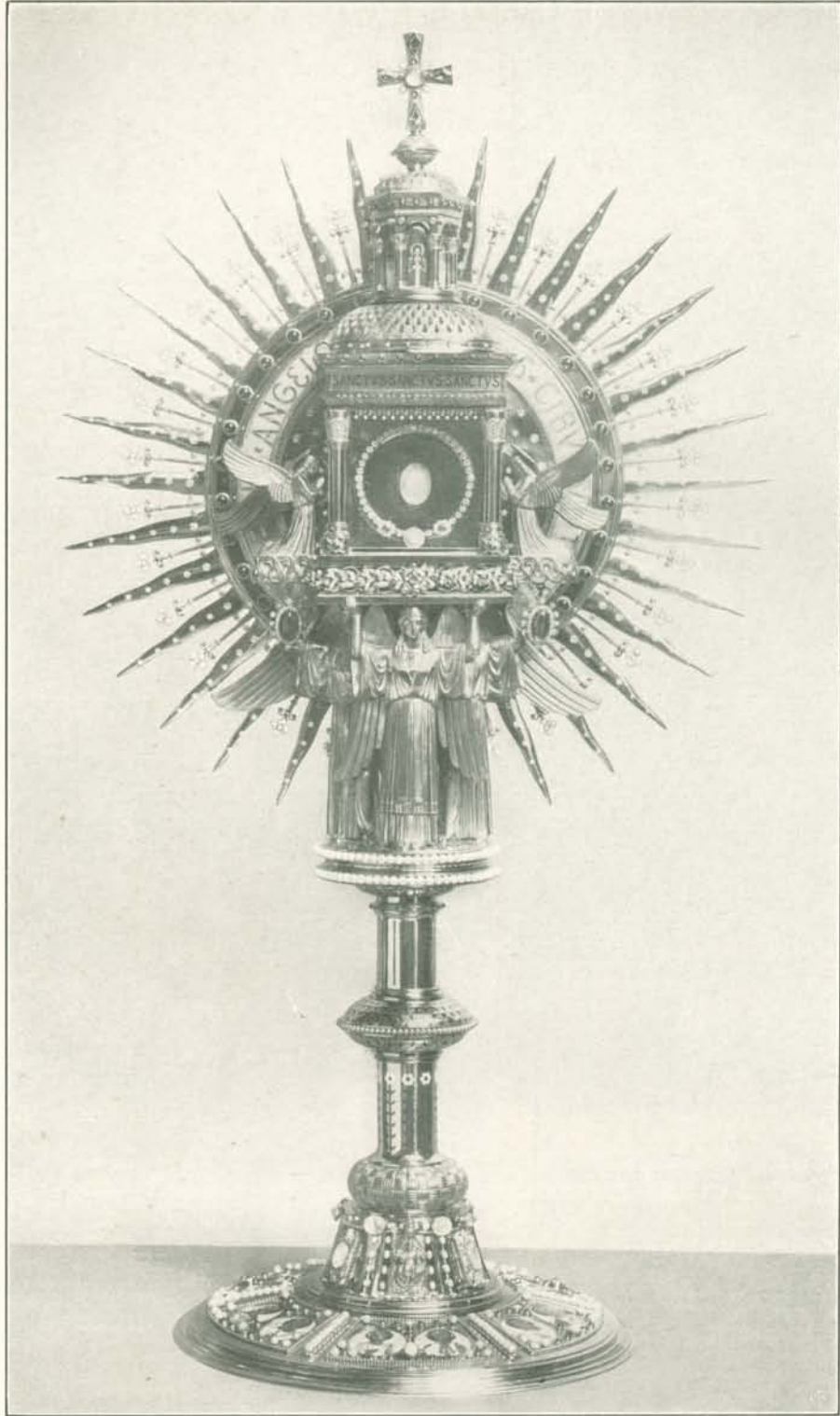
322.

322. MEYER ANTAL: KEHELÝ.
KÉSZÍTETTE WILFINGER BÉLA. CALICE.

323.

323. HARRACH REZSO: SENGETYŰ. BRONZ.
SONNETTE EN BRONZE.

324.

324. SZENTSÉGMUTATÓ, BEURON,
ARANYOZOTT EZÜST, DRÁGAKÖVEKKEL.

OSTENSOIR.

325.

325. OLTÁRFESZÜLET, KOVÁCSOLT
RÉZ, DRÁGAKÖVEKKEL. BEURON.

CROIX POUR AUTEL.

326.

326. KURZ MIHÁLY: SEKRESTYECSENGETYŰ, KOVÁCSOLT VAS.
CLOCHE POUR SACRISTIE.

327.

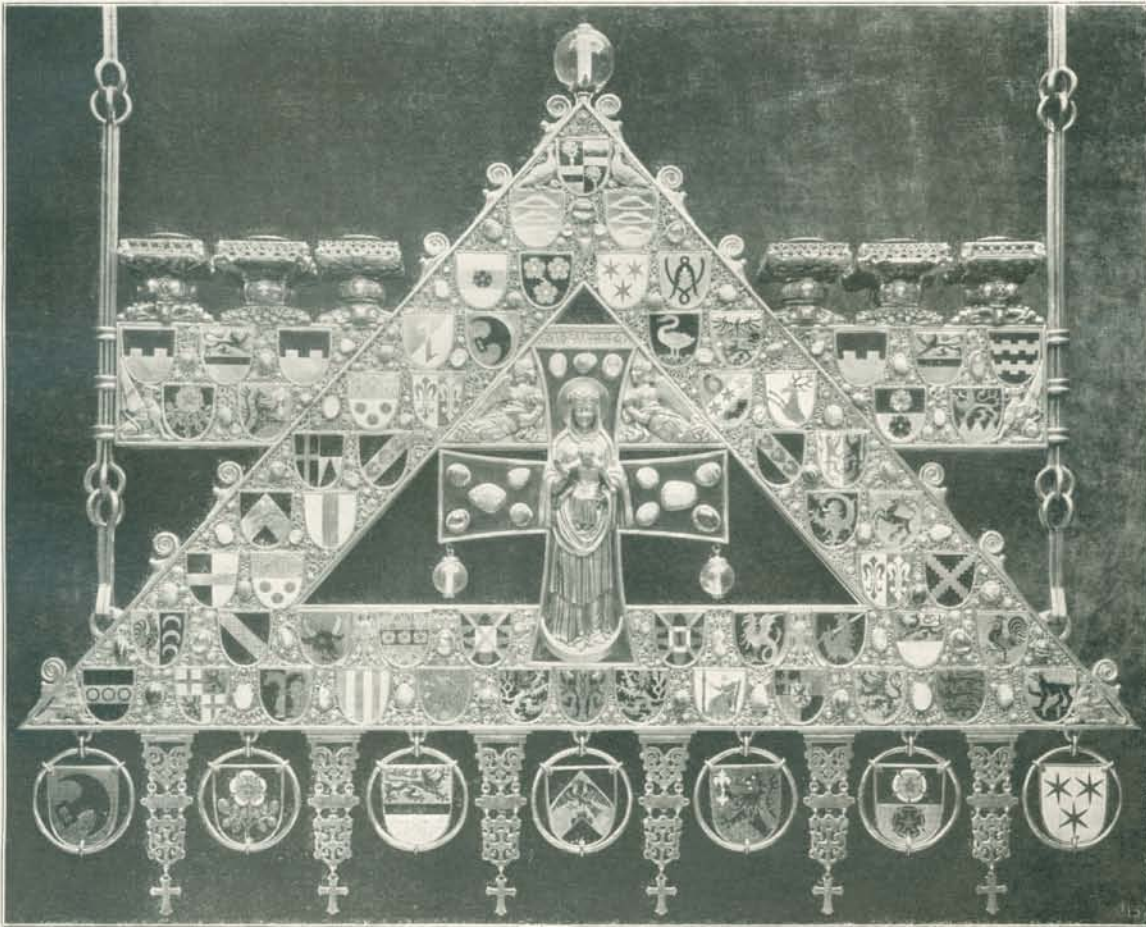
327. TEMPLOMI CSILLÁR, BEURON, KOVÁCSOLT RÉZ, DRÁGAKÖVEKKEL.
LUSTRE POUR ÉGLISE.

328.

328. ROMEIS : FÜSTÖLŐ ÉS TÖMJÉN-
TARTÓ, EZÜST.

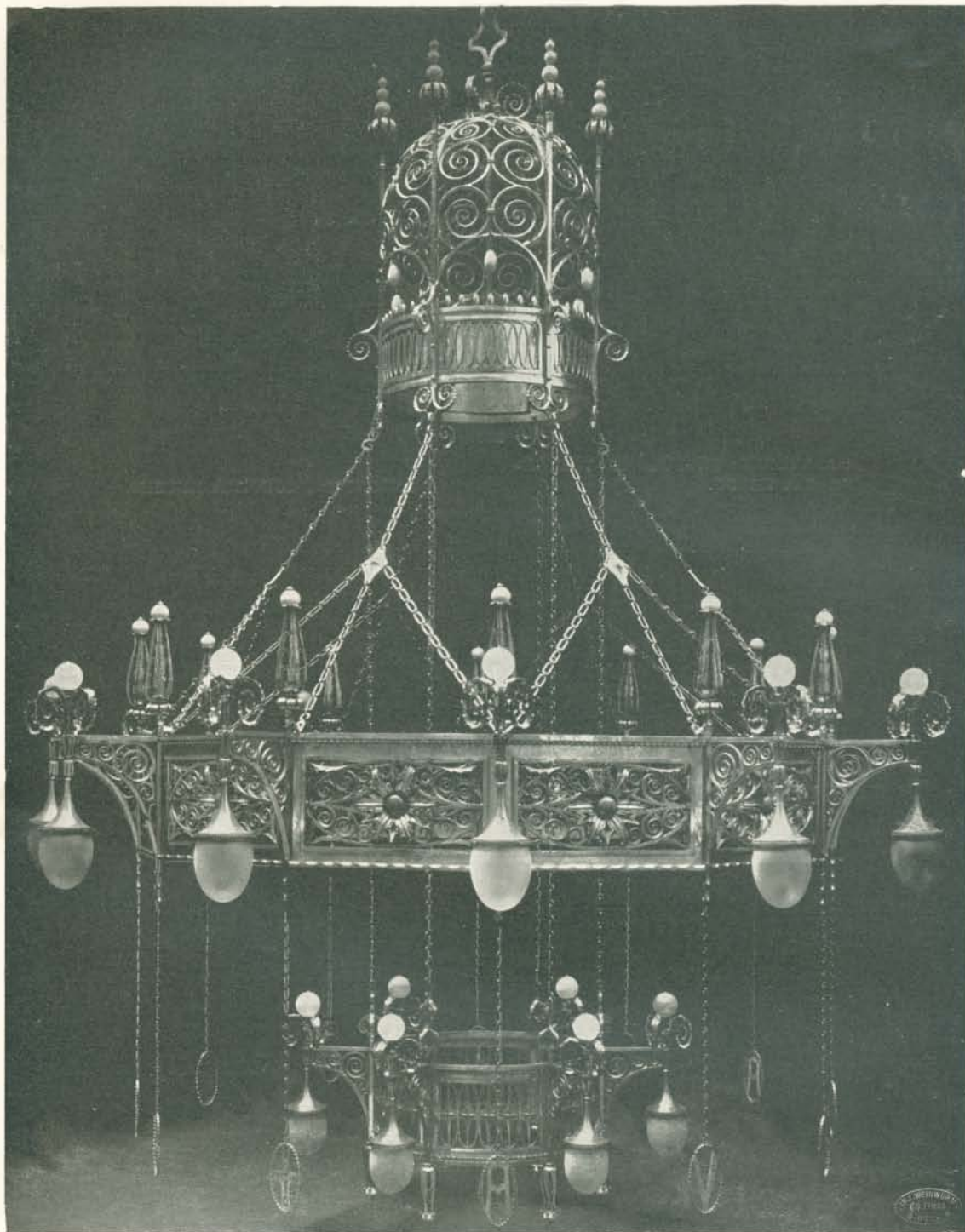
ENCENSOIR, COUPE À ENCENS.

329.

329. MILLER FRIGYES : FOGADALMI MÉCSÉS,
RÉSZBEN ZOMÁNCOZOTT EZÜST, DRÁGA-
KÖVEKKEL. JERUZSÁLEM.

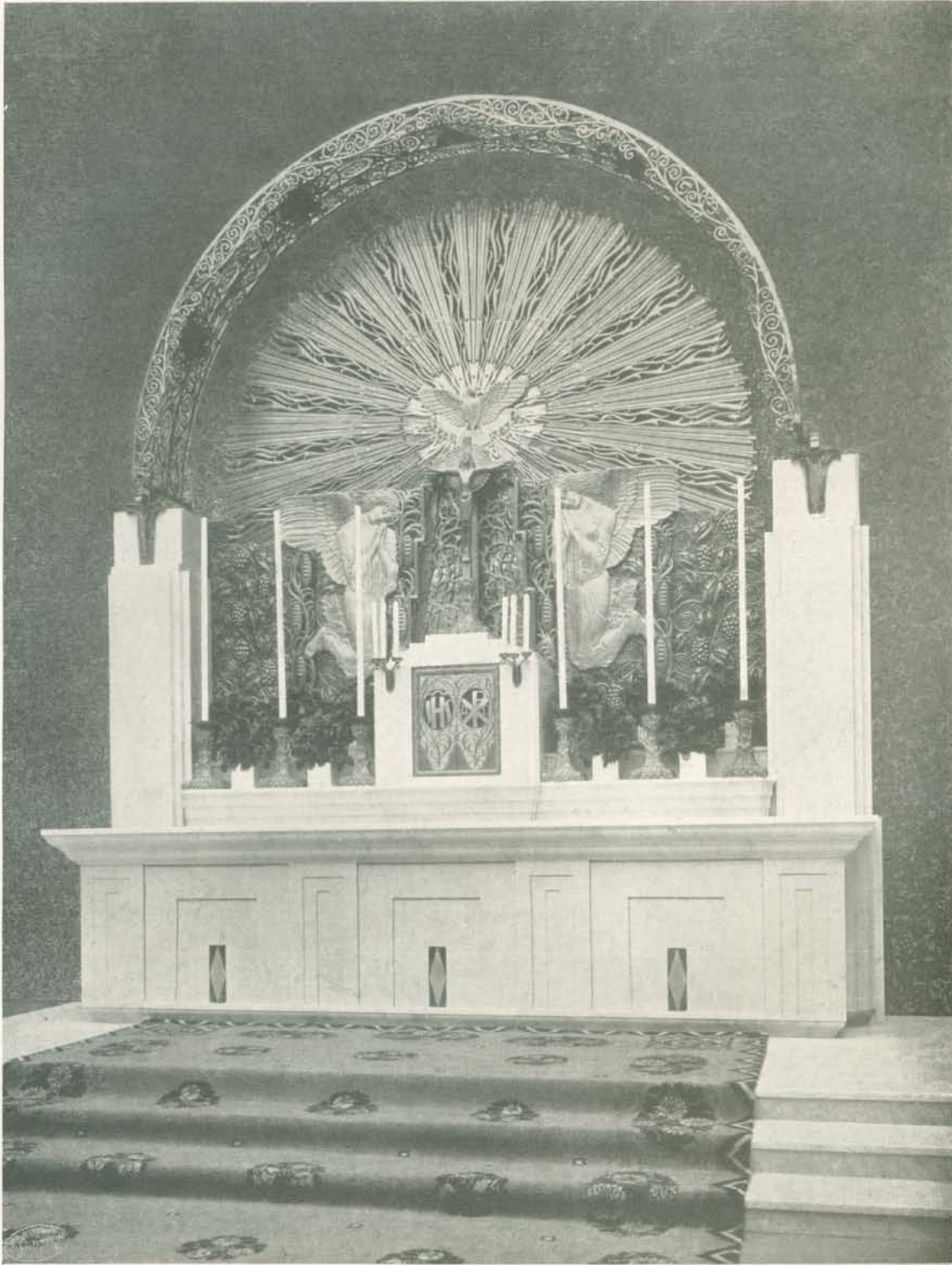
LAMPES VEILLEUSES POUR ÉGLISE.

330.

330. FROHNSBECK JÓZSEF: TEMPLOMI
BRONZCSILLÁR.

LUSTRE EN BRONZE POUR ÉGLISE.

331.

331. HOLUB ADOLF: OLTÁR. MÁRVÁNY ÉS
ARANYOZOTT BRONZ. A BÉCSI EGYHÁZ-
MŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSBÓL.

AUTEL, EN MARBRE ET BRONZE DORÉ.
DE L'EXPOSITION D'ART ECCLÉSIASTIQUE
À VIENNE.

332.

332. LIMBURG JÓZSEF:
MADONNA, FARAGOTT FA.VIERGE
EN BOIS SCULPTÉ.

nak megjelenítésére, az egyház szellemi arisztokráciájának kifejezésére. Ellenkezőleg, széldületes kelendősege van a Párisból, Münchenből, Grödenből kikerült Krisztus-típusnak, aki a legraffináltabb vivőr allűrökkel lép ki a fodrász műterméből, ahol fűrtjeit, szakállát fodorították, fésülték, szagosították; s ruhájának redőit úgy illegeti, mint egy stilstalan Lohengrin a végjelenetben. S ehhez a kikent-kifent Krisztus-típushoz méltó az egész udvara. Nem tehetek róla. Én, aki az ókori keresztény művészet komoly emelőin növekedtem, aki a középkori nagy művészet erőteljességén fejlődtem, és a reneszánsz csodás formaszépségétől megittasodtam: esztétikai csömört, sőt undort érzek a szentnek illetően profanizálásán. Mert afölött lehet vitatkozni, vajjon Savonarola farsangvégi máglyája, amelyre ráhányt minden művészeti terméket mint bűnre vivő eszközt, a kultúra mérföldköve vagy vérpadja-e; mondok, arról lehet vitatkozni, mit nyert vagy veszített a vallás, erkölcs, művészet, kultúra e radikalizmus révén; de az minden vita felett áll, hogy vallás és művészet egyaránt nyerne vele, ha egy modern Savonarola összegyűjtené mindazt a selejtességet, amit az utolsó 60—80 év egyházi művészet címén templomainkba behordott és hamuvá égetné. Istennek tetsző autodafé lenne!

Csak még egy esetet, amely élénk fényt vet arra az eljárásra, mint szokták a régi és új művészetet pártoskodva megítélni. A nemrég elhalt müncheni festőművész, Uhde ellen valóságos kereszties hadjáratot indítottak, mert állítólag a modern racionalizmussal megszenyezte a biblia szent történeteit, csúffá tett minden szentet, mert ábrázolásaiban, Krisztus személyét kivéve, a szereplő alakokat mind a mai divat szerint öltöztette. Nos, én sem lelkesedem oly feltétlenül Uhde módszeréért, hogy abszolút semmi kivétnevelőt ne találjak benne, bár egyik legnagyobb modern egyházi festőnek tartom. Lelki mélység, vallásos áthatottság tekintetében pedig fölülmulja az összes hivatalosan elismert egyházi festőket. De ha realizmusán akadnak fenn, s abból tájékozik dühük ellene — mert tájékozott — úgy ne feledjék el az égig magasztalt gótika realizmusát és korabeli modernizmusát sem. A gótika valóban ideális, egyházi, jámbor művészet volt; alkotásai a vallásos szellemnek és a művészi talentumnak remekművei; s mégis Krisztus, a bold. Szűz és az apostolok alakjainak kivételével, sőt a többi szenteket sem véve ki mindig, a szereplő alakok gótikus-kori ruházatban lépnek fel. Lám, lám, Uhde gótikusabb a gótika szenvedélyes védelmezőinél! De természetesen, mert a tüzes ellenfelek műtörténelmi ismerete minden oldalon fogyatékos, a gótika realizmusáról — ez volt a legrealisztikusabb művészeti kor — mit sem tudnak, s a régi ruhákat, az ősgermán arctípusokat ma tiszteletteljes áhitattal szemlélik; sőt nem akadnak fenn a gótikának sokszor nagyon szemita orrtípusán sem. A századok megszentelt légköre, a történelmi távlat sok-sok műtörténelmi tudatlansággal párosulva, ideálissá, minden földitől elvonatkoztatottá, mennyei megdicsőülésben ragyogóvá tette a gótika divatos ruhaviseletét és arckifejezését.

Mindebből napnál világosabb, hogy mihelyt régi művészetről van szó, az egyháziasság fogalma bő köpennyé válik; de rögtön spanyolköpennyé alakul, ha új alkotásra kell rászabni. Messzemenő engedékenység egyfelől, szűkkeblűség másrészt. Ha a modern formák vallásos tartalommal töltenek ki, azonnal egyháziassá színezetet fognak nyerni.

De hát éppen itt a bökkenő! Nincs merszünk az új művészettel kísérletet tenni, az egyház szolgálatába fogadni. Legalább nálunk, néhány elég jól sikerült kísérletet leszámítva, mindenki húzódozik tőle. Külföldön az emberek elfogulatlanabbak, mert többet értenek a műtörténelemhez és több alkalmuk van régi és új művészetet látni. Ott folyton kísérleteznek vele és pedig szép eredménnyel. Elegendő a müncheni „Die christliche Kunst“ évfolyamait átlapozgatni, hogy elálmélkodjunk afölött, mi minden lehetséges Németországban. Nálunk összezsápolják kezüket. Bécsben már két monumentális nagy templom (Steinhof, központi temető) hirdeti az új művészet diadalát. Sőt mi több! Néhány évvel ezelőtt egy előkelő, egyházi méltósággal befordultunk Bécsben egy kiállításba. Merőben egyházi kiállítás volt. Hazámfia nem tudott hová lenni felháborodásában; szinte kéékült-zöldült a szent haragtól, amelyet az egyházi művészet illetően leromlása, megszenyítésével felett érzett. Miután végig néztük a tárlatot, s e derék lélek kiadta szíve minden bűját, keservét,

odaadtam neki a kiállítás katalógusát, amelynek címfedelén a beuroni bencések művészeti iskolájának címere ékeskedett. Mindezt az istentelen holmit a szigorú, reformált bencések készítették, akiknek élén az agg pátriárka, a 90 éves Desiderius Lenz apát áll. A szent haragtól elragadtatott honfitársam elképedt, s miként Arany János cserebogara nekiment a falnak, nagyot koppant és elhallgatott. Bécsben különben Swoboda prelátnak vezet a modern egyházművészeti mozgalmakat. Minthogy nem szabad meglepedkezni, hogy Európa összes nagy egyházi műtörténészei, mint az említett Swoboda, a bencés Kuhn, Staudhamer és Wilpert prelátnok, Beissel jezsuita, Witte, a modern művészet harcosai. Csak kis szellemek agyarkodnak ellene. Nálunk is történt már egymás, bár még mindig alig-alig ébredünk. Pedig ideje lenne, hogy kellő kritikával és óvatossággal, de nem tudatlan elfogultsággal és heveskedő buzgalommal, megtegyük az első lépéseket. Akadnak, — mint egyik neves egyházi emberünk, aki azzal szokta elütni a modern kísérleteket, hogy kiforralatlan bort nem szívesen iszik — akik folyton ezt a kiforralatlanságot hánytorgatják. De Istenem, engedjék meg, hogy kiforrjon. Minél magasztosabb tartalmat öntünk az új formákba, annál hatalmasabban alakulnak ki. Ne fedjük el az egyház magasztos tanának érlelő napját az elfogultság, zárkózottság felhőkárpitjával az új művészet elől, hanem sugároztassuk rá; hadd érlelődjék, izmosodjék, szivjon erőt és életet e kétezeréves talajból. S ha húsz, vagy akár tíz év múlva is nem lesz minden jogos kritikát kiálló, egyházas, magas szintű, új egyházi művészetünk, ám dobják rá kövüket az új művészetre és reám is. Nem félek!

FIEBER HENRIK.

MOTTL ROMÁN RAJZA.